ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى

13

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى

13

«ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى»
تەھرىر ھەيئىتى نەشرگە تەييارلىغان

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

维吾尔民间故事. 13:维吾尔文/《维吾尔民间文学大典》编委会编. —乌鲁木齐:新疆人民出版社,2008.11
(维吾尔民间文学大典)
ISBN 978—7—228—12028—4

Ⅰ.维… Ⅱ.维… Ⅲ.维吾尔族—民间故事—作品集—中国—维吾尔语(中国少数民族语言) Ⅳ.I277.3

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2008)第 177987 号

策　　划	阿不都热合曼·艾白,艾合买提·伊明
责任编辑	艾合买提·伊明
责任校对	阿布勒孜·阿巴斯 等
封面设计	买买提·诺贝提
出版发行	新疆人民出版社
地　　址	乌鲁木齐市解放南路 348 号
电　　话	(0991)2827472
邮　　编	830001
经　　销	新疆维吾尔自治区新华书店
印　　刷	乌鲁木齐八家户彩印有限公司
开　　本	880×1230 毫米 1/32
印　　张	5
版　　次	2008 年 11 月第 1 版
印　　次	2008 年 11 月第 1 次印刷
印　　数	1—5000
定　　价	12.00 元

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى — 13

نەشرگە تەييارلىغۇچى : «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» تەھرىر ھەيئىتى

پىلانلىغۇچىلار : ئابدۇراخمان ئەبەي ، ئەخمەت ئىمىن

مەسئۇل مۇھەررىرى : ئەخمەت ئىمىن

مەسئۇل كوررېكتورى : ئابلىز ئابباس قاتارلىقلار

مۇقاۋىنى لايىھەلىگۈچى : مەمەت نەۋبەت

نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى : شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئادرېسى : ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 ـ نومۇر

تېلېفون : 0991—2827472

پوچتا نومۇرى : 830001

ساتقۇچى : شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى

باسقۇچى : ئۈرۈمچى باجياخۇ رەڭلىك باسما چەكلىك شىركىتى

فورماتى : 880×1230 مىللىمېتىر 1/32

باسما تاۋىقى : 5

نەشرى : 2008 ـ يىلى 11 ـ ئاي 1 ـ نەشرى

باسمىسى : 2008 ـ يىلى 11 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى

تىراژى : 1—5000

كىتاب نومۇرى : ISBN 978—7—228—12028—4

باھاسى : 12.00 يۈەن

مۇھەررىردىن

ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى باي ۋە گۈزەل بىر خەزىنە. ئۇيغۇر خەلقى ئۆزىنىڭ بېسىپ ئۆتكەن ئۇزاق تارىخىي تەرەققىياتى جەريانىدا، ئۆزىنىڭ مىللىي تىلىنى، ئۆرپ-ئادىتىنى، مىللىي مەدەنىيىتىنى، جۇملىدىن باي، گۈزەل ۋە پارلاق ئېغىز ئەدەبىياتىنى بارلىققا كەلتۈرگەن. ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى ئۇزۇن تارىخقا، باي، چوڭقۇر مەزمۇنغا، ئۆزىگە خاس مىللىي ئۇسلۇب ۋە مىللىي شەكىلگە ئىگە بولۇپ، كۆزنى قاماشتۇرۇپ تۇرىدىغان بىر رەڭدار گۈلشەن. ئۇ ئۆزىنىڭ مەزمۇنىنىڭ چوڭقۇرلۇقى، بايلىقى ۋە كەڭلىكى بىلەن، شەكلىنىڭ خىلمۇخىللىقى ۋە گۈزەللىكى، تۈرىنىڭ كۆپلۈكى بىلەن كۆزگە ئالاھىدە چېلىقىدۇ.

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى يۇقىرىقىدەك ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنىڭ ئەڭ ئومۇملاشقان بىر تۈرى ھېسابلىنىدۇ. ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى ئېغىزدىن ئېغىزغا، ئەۋلادتىن ئەۋلادقا كۆچۈش جەريانىدا خەلق ئاممىسى تەرىپىدىن پىششىقلىنىپ، ۋەقەلىكى تاۋلانغان، نەتىجىسى روشەن ھەم ئۈمىدۋار، تىلى تەسىرلىك ۋە گۈزەل بولۇپ يېتىلگەن.

ھەممىمىزگە مەلۇم، چۆچەك پېرسوناژلىرى بولغان، بىر پۈتۈن ۋەقەلىككە ئىگە نەسرىي ئەسەر. ئۇ ئىجتىمائىي تۇرمۇشنىڭ ھەرقانداق بىر تەرىپىنى ئەكس ئەتتۈرەلەيدۇ. ئۇ ئىجتىمائىي رېئاللىقنىڭ ئەمگەكچى خەلق مېڭىسىدىكى

此为试读,需要完整PDF请访问: www.ertongbook.com

ئىنكاسى، ئەمگەكچى خەلق تۇرمۇشىنىڭ، ئىدىيە ـ ھېسسىياتىنىڭ، غايە ۋە ئارمىنىنىڭ بەدىئىي ئىپادىسى. چۆچەكلەر ئاساسەن رېئالىزملىق بولىدۇ، ئۇنىڭدا يەنە ئاكتىپ رومانتىزمنىڭ قويۇق ئىپادىسىمۇ بولىدۇ. ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرىمۇ شۇنداق.

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرىدە ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئاق كۆڭۈللۈكى، ھەققەتپەرۋەرلىكى، ئەمگەكچان روھى، ساغلام ۋە گۈزەل ئەخلاقىي پەزىلىتى، ۋەتەنپەرۋەرلىكى، قەيسەرانە كۈرەش قىلىش ئىرادىسى، شۇنداقلا ئېسىل ئارزۇ ـ ئارمانلىرى ئىپادىلەنگەن. بۇلارنىڭ ھەممىسى ئوبراز ئارقىلىق ئىپادىلىنىپ، كىشىلەرگە ياخشى بىلەن ياماننى، ھەق بىلەن ناھەقنى، ئۆز بىلەن دۈشمەننى، خۇنۈكلۈك بىلەن گۈزەللىكنى پەرق ئېتىشكە ياردەم بېرىدۇ. بىز بۇنىڭدىن خەلق چۆچەكلىرىنىڭ مۇئەييەن تەربىيىۋى رولىنى بايقىۋالالايمىز.

شۇنى قەيت قىلىشقا بولىدۇكى، خەلق چۆچەكلىرىنىڭ بالىلارغا بولغان تەربىيىۋى رولى تېخىمۇ زور بولىدۇ. بالىلار كىچىكىدىن تارتىپلا خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى، جۈملىدىن چۆچەكلەرنى ئاڭلىسا، ئۇلارنىڭ يۇمران قەلبىدە ياخشىلىق، ھەققانىيلىق، گۈزەللىك، ھاياتنى ۋە تەبىئەتنى سۆيۈش ئىستىكى ئويغىنىدۇ.

خەلق چۆچەكلىرىنىڭ تۇرمۇشنى، تارىخنى بىلىش ۋە چۈشىنىشتىكى رولى، خەلق تىلىنى ئۆگىنىشتىكى رولى، گۈزەللىك قارىشىنى يېتىلدۈرۈشتىكى ئېستېتىكىلىق رولى، كۆڭۈل ئېچىش رولىنىمۇ ئۇنىڭ تەربىيىۋى رولىدىن ئايرىپ قاراشقا بولمايدۇ. يۇقىرىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئۆزئارا باغلانغان، ئۆزئارا گىرەلەشكەن، سىڭىشىپ كەتكەن، بىر ـ بىرىنى تولۇقلىغان ۋە ئۆزئارا ماسلاشقان. بۇ خەلق چۆچەكلىرىنىڭ خەلق

تۇرمۇشى بىلەن قان ـ گۆشتەك زىچ مۇناسىۋىتى بارلىقىنى چۈشەندۈردۇ.

خەلق چۆچەكلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان خەلق ئاغزاكى ئەدەبىياتى يېزىق شەكىللىنىشتىن بۇرۇنلا ۋۇجۇدقا كېلىپ، نۇرغۇن ئەسىرلەر مابەينىدە ئېغىزدىن ئېغىزغا كۆچۈپ يۈردى. يېزىق شەكىللەنگەندىن كېيىن ئۇنىڭ تەرەققىياتى يەنىلا توختاپ قالغىنى يوق. كېيىنكى مەزگىللەردە نۇرغۇن ئەللەردە خەلق چۆچەكلىرى يىغىپ خاتىرىلىنىپ، ئۇنىڭ يوقىلىپ كەتمەي داۋاملىق مۇكەممەللىشىشىگە كاپالەتلىك قىلىندى. بۇ ئىش بىزدە بۇرۇن ئانچە ـ مۇنچە ئىشلەنگەن بولسىمۇ، رەسمىي ئىشلەش ئۆتكەن ئەسىرنىڭ 50 ـ يىللىرىدا باشلاندى دېيىشكە بولىدۇ. ئازادلىقتىن كېيىن ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى بىرقانچە توپلام قىلىپ ئىشلەنگەنىدى. 80 ـ ، 90 ـ يىللارغا كەلگەندە ئېلىمىز بويىچە خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى توپلاش، رەتلەش، نەشر قىلىش دولقۇنىنىڭ تۈرتكىسىدە شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى ناھىيىلىرىگىچە خەلق چۆچەكلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى ئەسەرلىرى كەڭ كۆلەمدە يىغىلدى، رەتلەندى ۋە مەخسۇس توپلاملار نەشر قىلىندى. مۇشۇ ئەسىرنىڭ باشلىرىدا بۇ ئەسەرلەر قايتا ـ قايتا سېلىشتۇرۇش، رەتلەش، تاللاش ئارقىلىق سىستېمىلاشتۇرۇلۇپ زور ھەجىملىك «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» ۋۇجۇدقا كەلدى. قولىڭىزدىكى 23 قىسىملىق «ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى» دەل مۇشۇ ئىلمىي ئەمگەكنىڭ مېۋىسى.

بۇ بىر يۈرۈش كىتابقا سېھرىي چۆچەكلەر، تۇرمۇش چۆچەكلىرى، چېچەنلەر ھەققىدىكى چۆچەكلەر، ھەجۋىي چۆچەكلەر، تېپىشماقلىق چۆچەكلەر، ھايۋانلار ھەققىدىكى چۆچەكلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان 300 دىن ئارتۇق چۆچەك

كىرگۈزۈلگەن ۋە مۇناسىپ قىزىقارلىق قىستۇرما رەسىملەر سەپلەنگەن.

ئىشىنىمىزكى، بۇ بىر يۈرۈش كىتاب خەلقىمىزنىڭ مەدەنىيەت تۇرمۇشىنى تېخىمۇ بېيىتىدۇ ۋە رەڭدار قىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىللە خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى تەتقىقاتچىلىرىنىمۇ مول ۋە رەڭدار ماتېرىيال مەنبەسى بىلەن تەمىنلەيدۇ، ئۇلار بۇ كىتابلىرىمىزدىن ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلەردىكى سىياسىي، تارىخىي، ئەخلاقىي، دىنىي ۋە ئېستېتىكىلىق قاراشلىرىنى، ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلەردىكى سىياسىي، ئىقتىسادىي، مەدەنىي تۇرمۇشىنى، ئۆرپ ـ ئادەت ئالاھىدىلىكلىرىنى تەتقىق قىلىشتا مۇھىم يىپ ئۇچى ۋە ئىلھامغا ئېرىشەلەيدۇ. بىزنىڭ بۇ كىتابلارنى نەشرگە تەييارلاشتىكى ئاساسىي مۇددىئايىمىزمۇ دەل مۇشۇ.

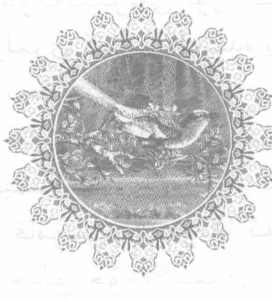

مۇندەرىجە

بەڭۈشى بىنارى 1

مېھرى بىلەن ۋاپا 24

پادىچى بوۋاي ۋە ئۇنىڭ ئوغلى 55

زېرەك 68

ئەينەك تاغ 87

خىزىر نىياز 108

قۇدرەتنىڭ كەچۈرمىشلىرى 129

ۋاپادار قۇش 147

بەڭۋشى بىنارى

بۇرۇنقى زاماندا بىر ئادىل پادىشاھ بولغانىكەن. پادىشاھنىڭ شاپائىتىدىن خەلقى باياشات، يۇرتى ئاۋات، ئامان ئىكەن. پادىشاھنىڭ ئارزۇلاپ باققان بىرلا ئوغلى بولغانىكەن، ئۇنىڭ ئىسمى بەڭۋشى بىنارى ئىكەن.

بەڭۋشى بىنارى توققۇز ياشقا كىرگەن يىلى پادىشاھ ئوغلى ئۈچۈن يەتتە ئىقلىمنىڭ ھۈنەرۋەن - ئۇستىلىرىنى تەكلىپ قىلىپ، بىر گۈزەل باغ بىنا قىلدۇرغانىكەن. باغقا دۇنيادىكى بارلىق گۈل - گىياھ پەرۋىشچىلىرىنى يىغىپ، رەڭگارەڭ گۈللەرنى ئۆستۈرۈپ، باغنىڭ قاق ئوتتۇرىسىغا شۇنداق كارامەت بىر راۋاق سالدۇرۇپتۇكى، تاملىرى مەرمەردىن، تۈۋرۈكلىرى ئالتۇندىن، نەقىشلىرى لەئەل - ياقۇتتىن ئىكەن. بۇ راۋاقنى بىر كۆرگەن كىشى ھەيرانۇھەس بولۇپ، ئەقىل - ھوشىنى يوقىتىپ قويىدىكەن.

پادىشاھ ئوغلىنىڭ دانا، ئەقىللىق دۆلەت ئەربابى بولۇپ يېتىشىپ چىقىشىنى كۆزلەپ، بۇ باغقا نۇرغۇنلىغان ئىلىم ئەھلىنى يىغىپتۇ.

بەڭۋشى بىنارى نەسىھەتكە قۇلاق سالماي، كۈنلەپ، ئايلاپ ئويناپ، كۈنلەرنى بىھۇدە ئۆتكۈزۈۋېتىپتۇ. پادىشاھنىڭ بۇنىڭغا بېشى بەكمۇ قېتىپتۇ، ئوغلىنىڭ كېيىنلىكى ھەققىدە

كېچە ـ كۈندۈز خىيال قىلىپ، غەم يەپ، كۈنلەر ئۆتۈپ،
ئايلار ئۆتۈپ ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قاپتۇ. كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى-
گە ئەگىشىپ پادىشاھنىڭ كېسىلى ئېغىرلىشىپ، ھېچقانداق
داۋا ئۇنۇم بەرمەي ئالەمدىن ئۆتۈپتۇ.

بەگۈشى بىنارى ئانىسى گۈلى شەمشە بىلەن بىرلىكتە
دۆلەتنى باشقۇرۇپ تۇرۇپتۇ. دادىسىنىڭ يەتتە نەزىرىنى بېرىپ
بولغان بەگۈشى بىنارى قىرىق ئاغىنە تۇتۇپ، غەم ـ قايغۇ-
لىرىنى ئۇنتۇپ، ئاغىنىلىرى بىلەن ئەيش ـ ئىشرەتلىك تۇر-
مۇشقا بېرىلىپ كېتىپتۇ، كۈنلەپ، ئايلاپ ئوردىغا كىرمەيدى-
غان بولۇپ قاپتۇ. ئانىسى گۈلى شەمشىنىڭ بېشى قېتىپ،
ئوغلىدىن قايغۇرۇپ كۆزىدىن ياش قۇرۇماپتۇ.

بەگۈشى بىنارى جاھاندىن بىخەۋەر ھالدا خەزىنىدىكى
ئالتۇن ـ كۈ-
مۈشلەرنى قى-
رىق دوستى
بىلەن يەپ ـ
ئىچىپ تۈگى-
تىۋېتىپتۇ. ئا-
قىۋەتتە ئانىسى
گۈلى شەمشە
بىلەن ئىككىسى
تىكەندەك يالغۇز
قاپتۇ. ۋەزىر،
ئەمىر ـ لەش-
كەرلەر بىر ـ
بىرلەپ ياقا
يۇرتلارغا كېتىپ

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com

قاپتۇ. بەگۆشى بىنارى بىلەن ئانىسى ئىككىيلەن بىر لوقما تائام يېمەي يەتتە كېچە ـ كۈندۈزنى ئۆتكۈزۈپتۇ. شۇنداق كۈن-لەرنىڭ بىرىدە، بەگۆشى بىنارى قىلغان ـ ئەتكەن ئىشلىرىغا پۇشايمان قىلىپ، ئانىسىغا:

— ئى مېھىر ـ شەپقەتلىك ئانا، بۈگۈن يەتتە كۈن بول-دى، ئاغزىمىزغا بىر لوقما تائام سالمىدۇق. مەن دوستلىرىم-دىن بىرەرىنىڭ ئۆيىگە بېرىپ ئازراق يەيدىغان نەرسە تېپىپ كېلەي، — دەپتۇ. ئانىسى رازىمەنلىك بىلدۈرۈپتۇ. بەگۆشى بىنارى بىر ئاغىنىسىنىڭ ئۆيىگە بارسا، ئاغىنىسى پولۇنى ئۇسۇپ يېيىشكە تەييارلىنىپ ئولتۇرغانىكەن، بەگۆشى بىنا-رىنىڭ ئىشىكتىن كىرگىنىنى كۆرۈپ دوستىنىڭ ئايالى ئاش-نى قازانغا ئالدىراپ تۆكۈۋېتىپتۇ. دوستى كەچ كىرگۈچە بەگۆشى بىنارىنى گەپكە سېلىپ ئولتۇرۇپتۇ. خۇپتەن بول-غاندا بىر لوقما تائامغا ئېرىشەلمىگەن بەگۆشى بىنارى ئانى-سىنىڭ قېشىغا قايتىپ كەپتۇ، ئاخىر ئۇيان ئويلاپ، بۇيان ئويلاپ، مال ـ بىساتىم كۆپ چاغدا قىرىق ئاغىنەممۇ تەڭ خەجلىشىپ بەرگەنىدى، ئۇلارنىڭ بىرەرىنىڭ ئۆيىدىن بىر ۋاخلىق تاماق يەپ كەلسەم ئەجەب ئەمەس، دەپ يەنە بىر ئا-غىنىسىنىڭ قېشىغا بېرىپتۇ. ئاغىنىسى ئۇنى كۆرۈپ تونۇ-ماسقا سېلىپ، ئىشىك ـ تۈڭلۈكلىرىنى تاقاپ كېتىپ قاپتۇ. شۇنداق قىلىپ، يەتتە كۈن ئىچىدە قىرىق ئاغىنىسىنىڭ ئۆ-يىگە بېرىپ ھېچنېمىگە ئېرىشەلمەي ئانىسىنىڭ قېشىغا قاي-تىپ كەپتۇ.

بەگۆشى بىنارى ئۆزىنىڭ ئەقىلسىزلىقىدىن قاتتىق پۇ-شايمان يەپ، كېچە ـ كۈندۈز ئۇخلىماي خىيال قىلىپ، ئانى-سى گۈلى شەمشىگە:

— ئى ئۇلۇغ ئانا، مېنى قانچە جازاغا تارتسىڭىزمۇ ئاز-

لىق قىلىدۇ، مېنىڭ سەۋەبىمدىن بىز مۇشۇ ھالغا قالدۇق. ئەمدى سىز قازىنىڭ ئالدىغا بېرىپ بىرئاز پۇل ئۆتنە ئېلىپ كەلسىڭىز، كېرەملىك شاھ ئاتامنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن بولسىمۇ بېرەر، — دەپ قازىنىڭ ئۆيىگە بۇيرۇپتۇ.

ئانىسى گۈلى شەمشە ماقۇل بولۇپ، قازىنىڭ ئۆيىگە قاراپ يولغا چىقىپتۇ. بىر ئاش پىشىم يول ماڭغاندىن كېيىن قازىنىڭ ئىشىكى ئالدىغا كەپتۇ. قازى ئۆيدىن چىقىپ، پادىشاھنىڭ ئىززەتلىك خانىشى گۈلى شەمشىنى كۆرۈپتۇ. قازى ئىززەت ـ ئىكرام بىلەن سالام بەجا كەلتۈرگەندىن كېيىن، ئۆيگە كىرىشكە تەكلىپ قىپتۇ. مۇلازىملىرى گۈلى شەمشىنىڭ ئالدىغا داستىخان ھازىرلاپ، تۈرلۈك نازۇنېمەتلەرنى كەلتۈرۈپ، چاي قۇيۇپتۇ. خانىش گۈلى شەمشە تائاملارنى ھۇزۇرلىنىپ يەۋېتىپ كۆزلىرىدىن تاراملاپ ياش قۇيۇلۇپتۇ. قازى ھەيران بولغىنىچە:

— سىلىنى بۇنچىلىك يىغلاتقۇدەك قايسى بىئەدەپنىڭ يامان كۆزى تەگدىكىن؟ تېز ئېيتسىلا، كېرەملىك شاھىمىنىڭ روھى قورۇنۇپ قالىدۇ. نېمە مەقسەتلىرى بولسا تارتىنماي ئېيتسىلا، — دەپتۇ قول باغلاپ تۇرۇپ.

— ئى قازىم، ئوغلۇم شىكارغا چىققان يېرىدە خەزىنىنىڭ ئاچقۇچىنى يىتتۈرۈپ قويغانىكەن. ئانا ـ بالا ناشتىسىز ئۇلتۇرغىلى بۈگۈن نەچچە كۈن بولدى. بۇ كۈنگىچە ئاچقۇچ تېپىلمىدى. ئوغلۇم: «قازىنىڭ ئۆيىگە بېرىڭ، مىڭ تىللا ئۆتنە بەرسۇن، شۇ پۇلغا ئاچقۇچ ياسىتىپ خەزىنىنى ئاچايلى» دېۋىدى، شۇ ۋەجدىن ئۆزلىرىنىڭ قېشىغا كېلىۋىدىم، — دەپتۇ. قازى مىڭ تىللا بېرىپتۇ. گۈلى شەمشە مىڭ تىللانى ئەكېلىپ ئوغلىغا بېرىپتۇ. بەڭۋشى بىنارى مىڭ تىللاغا قىرىق قېچىرغا لىقمۇلىق مال ئارتىپ، ئۈچ غۇلامنى

ئېلىپ كەپتۇ. ئانىسى گۇلى شەمشە بىلەن مەسلىھەتلىشىپ، ئازراق پۇل بىلەن ئانىسىنى قالدۇرۇپ، كېچىلەپ بۇ شەھەر-دىن چىقىپ كېتىپتۇ.

ئۇلار ئۈچ كېچە - كۈندۈز يول مېڭىپ، ئۈچ ئاچىماق يولنىڭ ئاغزىغا كېلىپ قاپتۇ. ھەربىر يولنىڭ دوقمۇشىدا: «بارسا كېلۇر»، «بارسا كەلمەس»، «بارسا كېلەر ياكى كەل-مەس» دېگەن خەتلەر يېزىقلىق ئىكەن.

بەھۇشى بىنارى قېچىرلارنى قامچىلاپ، «بارسا كەلمەس» يولغا قاراپ راۋان بوپتۇ. بەھۇشى بىنارى بىر كۆزى ئارقى-سىدا، بىر كۆزى ئالدىدا، قازى بىلىپ قالسا، مىڭ تىللانى دەپ قوغلاپ كېلىپ مېنى شەرمەندە قىلارمۇ، دېگەن غەم-ئەندىشە بىلەن كېچە - كۈندۈز يول يۈرۈپ، قوي - كالىلار ئوتلاپ تۇرغان يايلاقتىكى بىر بۇلاق بېشىغا كېلىپ قاپتۇ. ئۈچ غۇلام، مۇشۇ يەردە چۈشىدىغان ئوخشايمىز، دەپ ئويلىغا-نىكەن، بەھۇشى بىنارى ئىلگىرىكىدەك بىر كۆزى ئالدىدا، بىر كۆزى ئارقىدا توختىماي مېڭىۋېرىپتۇ. غۇلاملار بۇنىڭدىن ھەيران بولۇشۇپتۇ. ئۈچ غۇلام بەھۇشى بىنارىغا:

— ئى بەھۇشى بىنارى، مۇشۇ يەرگە چۈشۈپ ئارام ئې-لىپ، قېچىرلارنى تويغۇزۇپ ئاندىن ماڭغان بولساق، — دەپتۇ. بەھۇشى بىنارى ھېچ نەرسە دېمەي مېڭىۋېرىپتۇ. ئۈچ غۇلام:

— ئەي بەھۇشى بىنارى، سىز ماڭغاچ تۇرۇڭ، بىز قې-چىرلارنى تويغۇزۇپ، ئارقىڭىزدىن بارايلى. قېچىرلار بىر چاي-نام ئوت يېمىگىلى ئۇن بەش كېچە - كۈندۈز بولدى، ئاچ-لىقتىن يىقىلىپ يېتىۋالغىلى تۇردى، بىز قويۇرالماي ھار-دۇق. مۇشۇنداق يەنە بىرنەچچە كۈن ماڭساق قېچىرلار ئۆلۈپ تۈگەيدۇ، — دەپ ماڭغىلى ئۇنىماپتۇ. بەھۇشى بىنارى ئامال-سىز ماقۇل بولۇپ، شۇ بۇلاق بېشىغا چۈشۈپتۇ. ئۈچ غۇلام

چېدىرلارنى تىكىپ، چاي قاينىتىپ بەگۈشى بىنارىنىڭ ئال-
دىغا ئەكەپتۇ. ئۇلار ئىشتىها بىلەن غىزالىنىپتۇ. ئېغىر هار-
دۇق يەتكەن ئۈچ غۇلام ئولتۇرغان يېرىدە ئۇيقۇغا كېتىپتۇ.
بەگۈشى بىنارى شۇ ئولتۇرغانچە ئۈچ كېچە - كۈندۈز ۋاقىت-
نى كۆزىنى يولدىن ئۈزمەي ئۆتكۈزۈپتۇ. تۆتىنچى كۈنى بەگ-
ۈشى بىنارى يۈكلەرنى ئارتىپ يولغا راۋان بولاي، دەپ تۇر-
غاندا، ئارقا تاغ تەرەپتىن يەر - ئاسماننى لەرزىگە سېلىپ،
هەيۋەت بىلەن بىر ئاتلىق قىلىچ ئوينىتىپ، ئېتىنى چاپتۇ-
رۇپ ئۆزى تەرەپكە كېلىۋاتقۇدەك، قارىغۇدەك بولسا، هېلىقى
ئاتلىقنىڭ ئېتى قىزىق ئۇزەگگىلىك، يالى يەتمىش ئىككى
خىل رەڭدە، ئېگەر - جابدۇقلىرى ئۈنچە - مەرۋايىت، ئالتۇن -
كۈمۈشلەر بىلەن بېزەلگەن بولۇپ، كۆزنى قاماشتۇرىدىكەن.
ئېگەرنىڭ چىرايلىقلىقىدىن هەم چەۋەندازنىڭ ئۇزلۇقىدىن
ئەمدىلا كۆتۈرۈلۈپ زېمىنغا تال - تال نۇرلىرىنى سېپىپ
تۇرغان كۈنمۇ خىجىل بولۇپ چىمىلدىقىغا كىرىپ كېتىدى-
كەن. هېلىقى ئاتلىقنىڭ ئېتىنىڭ تۇيىقى يەرنى قىرىق گەز
ئويۇپ تاشلايدىكەن، ئېتىنىڭ كىشنەشلىرىدىن ئۇنداق -
مۇنداق ئۆيلەر ئۆرۈلۈپ كېتىدىكەن. ئەمما، بۇ ئات قاتتىق
غەزەپلەنمىسە كىشنىمەيدىكەن. هېلىقى ئاتلىق يىگىت دەرۋازى-
نىڭ قانىتىدەك چوڭلۇقتىكى بىر مىسران قىلىچنى گاه ئوڭ
قولىدا ئاسمانغا ئېتىپ، سول قولىدا تۇتۇپ، گاه سول قولىدا
ئاسمانغا ئېتىپ، ئوڭ قولىدا تۇتۇپ كېلىۋاتقۇدەك. ئۇنىڭ
كىيگەن كىيىملىرىمۇ يەتمىش ئىككى تۇستە بولۇپ، بەگۈشى
بىنارى ئەقىل - هوشىنى يوقىتىپ، تۇرغان يېرىدە قېتىپلا
قاپتۇ. ئۈچ غۇلام ئۇنى يۆلەپ هوشىغا كەلتۈرگەندىن كېيىن:
— ئى بەگۈشى بىنارى، سىز ئۇ كىشى بىلەن كۆرۈش-
مىگۈچىز ۋاجىپتۇر، — دەپتۇ. بەگۈشى بىنارىنىڭ تەنلىرى

ياپراقتەك تىترەپ تۇرسىمۇ، ئۈچ غۇلامنىڭ ياردىمىدە ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئېگىلىپ سالام بەجا كەلتۈرگەندىن كېيىن:

— ئى چەۋەنداز، قاياققا كېتىۋاتىسىز؟ ئىسمىڭىز نېمە بولىدىكىن؟ — دەپ سوراپتۇ.

— ئىسمىم ۋادەرىخ، قاياققا مېڭىشىمنى بىلەلمەي، كەل-سە - كەلمەس ئات چاپتۇرۇپ يۈرگەنمەن. سىلەر قاياققا كې-تىۋاتىسىلەر؟ — دەپ سوراپتۇ ھېلىقى ئاتلىق كىشى. بەگۈد-شى بىنارى ئەس - ھوشىنى يىغىپ:

— ئىسمىم بەگۈدشى بىنارى. بۇ سايىنىڭ ئۇ تەرىپىدىكى شەھەرگە سودىگەرچىلىك قىلغىلى كېتىۋاتىمەن، — دەپتۇ. ۋادەرىخ بەگۈدشى بىنارىغا:

— ئى ئاكا، مېنىمۇ قوشۇۋالامسىلەر؟ — دەپ سوراپتۇ. بەگۈدشى بىنارى لام - جىم دېمەي تۇرۇپتۇ. ۋادەرىخ:

— ئاكا، دەسمايەڭ مىڭ تىللا ئىكەن، ئىككىلەن بىر-لىشىپ سودىگەرچىلىك قىلىپ، تاپقان پايدىنى تەڭ ئۈلەشەي-لى، — دەپتۇ. بەگۈدشى بىنارى ئۆزىدىكى دەسمايىنىڭ مىڭ تىللا ئىكەنلىكىنى ئۇنىڭ نەدىن بىلىۋالغانلىقىغا ئەقلى يەتمەي، بۇنىڭدا بىرەر كارامەت بار ئوخشايدۇ، قوشسامىمۇ قوشۇۋالاي، دەپ ئويلاپتۇ - دە، ماقۇل بوپتۇ. ئاندىن بەگۈدشى بىنارى:

— بۇ يەردە ئۇزۇن تۇرساق بولمايدۇ، يولغا چىقايلى، — دەپتۇ.

— ئاكا، يولغا چىقساق چىقايلى، يولغا چىقىشتىن ئاۋۋال سىنى بىر ئىشقا بۇيرۇسام بىجىرىپ كەلسەڭ، — دەپتۇ ۋادەرىخ، — بىز تۇرۇۋاتقان بۇلاق بېشىنىڭ غەرب تەرىپىدە بىر چىغىر يول بار. مۇشۇ يول بىلەن ئۈچ كۈن ماڭساڭ ئاسمانغا تاقاشقان بىر تاغنى كۆرىسەن، يەنە بىر كۈن ماڭغاندىن كېيىن تاغقا يېتىپ بارىسەن. ئۇ تاغدا ھېچقانداق ئادەمزات

يوق. تاغنىڭ تۆۋەن تەرىپىدە بىر گۈمبەز بار، گۈمبەزنىڭ كىچ-
چىككىنە تۆشۈكىدىن ئىچىگە قارايدىغان بولساڭ، ئىشىكى قۇ-
لۇپلانغان بىر ئوردا بار. ئوردىنىڭ ئىشىكى ئالدىغا ھەرگىز بار-
ما، تاملىرىنى تۇتما، ئەگەر تاملىرى كىيىمىڭگە سۈركىلىپ
كەتسە، دىۋىلەر ئۇخلاۋاتقان يېرىدىن ئويغىنىپ كېتىپ جېنىڭ-
دىن ئايرىلىپ قالىسەن. گۈمبەزنىڭ ئىچىگە كىرمە. تاغنىڭ تۈ-
ۋىدە ئۈچ تۈپ چىنار بار، ئوتتۇرىدىكى چىناردا بىر ئالتۇن قە-
پەس ئېسىقلىق، ئالتۇن قەپەس ئىچىدە ئاي دېسە ئاي ئەمەس،
كۈن دېسە كۈن ئەمەس ناھايىتى چىرايلىق بىر مەلىكە بار. شۇ
مەلىكىنى ئېلىپ كەلگىن. ئۇ مەلىكە بىز سودىگەرچىلىك قىل-
غىلى بارىدىغان شەھەرنىڭ پادىشاھىنىڭ قىزى ماھىتابان بو-
لىدۇ. ئۇ قىزنى دىۋىلەر ئۇخلاۋاتقان يېرىدىن ئەپقېچىپ ئۇ
يەرگە قامىۋەتكەن. مەلىكىنىڭ شۇنداق ئېسىقلىق تۇرغىنىغا
يىگىرمە يەتتە يىل بولدى. دىۋىلەر پادىشاھى مەلىكىنى ھەر
كۈنى كەچتە كۆرگىلى چىقىدۇ. ھازىر دىۋىلەرنىڭ ئۇخلاش
مەزگىلى، دىۋىلەر بىر ئۇخلىغانچە قىرىق كېچە - كۈندۈز
ئۇخلايدۇ. ھازىر ئوتتۇز تۆتىنچى كۈنى بولدى، يەنە ئالتە
كۈندىن كېيىن دىۋىلەر ئويغىنىدۇ. ئۇلار ئويغىنىشتىن بۇرۇن
يېتىپ بارالمىساڭ قىزنى قۇتقۇزالمايسەن، قۇتقۇزۇش ئۈچۈن
يەنە بىر يىل ساقلاشقا توغرا كېلىدۇ. پادىشاھ قىزى ماھىتا-
بانىنىڭ دەردىدە كۆپ يىغلاپ كۆزى كور بولاي، دەپ قالدى.
بىز ماھىتابانى پادىشاھنىڭ قولىغا تاپشۇرساق، پادىشاھ كۆپ
ئالتۇن - كۈمۈش ئىنئام قىلىدۇ. ئەمما، سەن ئۇدۇل بېرىپ
قەپەسنى تۇتساڭ دىۋىلەر ئويغىنىپ كېتىپ، سېنى ئۆلتۈرۈ-
ۋېتىدۇ. سەن ئاۋۋال چىنار تۈۋىگە بارماي، تاغنىڭ جەنۇب
تەرىپىگە ماڭساڭ بىر ئۆڭكۈر كۆرۈنىدۇ. بۇ ئۆڭكۈر ناھايىتى
ھەيۋەتلىك بولۇپ، قارىساڭ، قورقۇپ توۋلاپ سالىسەن، ھەر-

此为试读，需要完整PDF请访问： www.ertongbook.com